

که جناب حاجی امین‌الضرب بدهند دیگر همین دروزمه شروع بدادن میشود آسوده باشند و از برای مذاکره فردا آن دوسه ماده که از قانون وزارت داخله مانده با قانون انتظامات انشالله خوانده شود و تمام شود.

**آقای شیخ حسین** - سابقاً در این جا یک لایحه قانونی در باب رشوه نوشته شد و بدو بار فرستاده بعضی چیزها هم بر او اضافه کردند بعد معلوم شد که آن لایحه چه شد.

**رئیس** - حالا باینها که مشغولیم زودتر تمام شود تا بآنها برسیم.

**حاج امام جمعه** - قانون وزارت داخله خیلی مهم است و باید زودتر ختم شود آندو ماده که مانده است خوبست چند نفر از آقایان حاضر شوند پیش از وقت یک نظر دقتی در او بشود بعد بیاید به مجلس چون مطالب علمی و راجع بشرع است.

**رئیس** - می‌خواهید شب باشد یا فردا پیش از وقت مجلس چند نفر حاضر بشوند دقتی کنند.

**حاج امام جمعه** - کمیسیون باشد از چند نفر و کلای اهل علم که یک دقت نظری بشود.

(بعد چند نفر را معین کرده که شب بعد از افطار بیایند و آنچه لازم دقت است بعمل آورده تا فردا در مجلس قرائت و تصحیح شود.)

(مجلس ختم شد)

### مذاکرات روز یکشنبه رمضان

#### دارالشوری ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه را آقای میرزا طاهر قرائت کردند.

**رئیس** - کارهای جناب محتشم السلطنه تمام شده چیزی ناقص ندارند جناب وزیر امور خارجه کارهای ایشان را تمام کرده‌اند و باید بروند.

**آقای میرزا ابوالحسن خان** - از جناب وزیر خارجه بعضی سوالات داشتم.

**رئیس** - - باشد برای فردا (ودر این موقع جنابان وزیر امور خارجه و محتشم السلطنه رفتند و رئیس شرحی در خصوص وکلایبیکه در مساعت مقرر حاضر نمی‌شوند تقریر نمودند که باین ترتیب صحیح نیست اگر در حقیقت و کالت را قبول کردید باید در این طاق بتکلیف و کالت رفتار نمایند چه چیست که جمعی از معترمین در ساعت چهار حاضر می‌شوند و در اینجا معطل می‌مانند دیگران حاضر نمی‌شوند و در باب آندو ماده از نظامنامه وزارت داخله چون نظامنامه در پیش کاتب بود دشب آقایان آمده بودند نتیجه حاصل نگردید و فردا قراردادست جناب محتشم السلطنه با حضور جناب وزیر داخله و وزیر امور خارجه صحبت نمایند و آقایان وکلای آذربایجان هم باشند تا در این خصوص گفتگو نمایند.

دیروز چون از بابت مالیات مذاکره به میان آمد مخصوصاً از فارس و تبریز قرارداد که وزیر داخله و وزیر مالیه حضور بهم رسانند اکنون آمده‌اند.

**حسن علیخان** - حکام مشغول وزیر داخله هستند یا مشغول وزیر مالیه اگر مشغول هستند دیگر چرا رجوع به مجلس میکنند پس وزراء برای چه هستند آنها باید این کارها را مرتب نمایند و نگذارند مالیات سوخت شود.

**وزیر مالیه** - بکده بیست و زو است که وزیر مالیه شده‌ام نه حاکم رانده معین کرده و نه مالیات را به آنها واگذار نموده‌ام بنده آنچه که لازمجد وجهه بوده بعمل آورده و می‌آورم حالا اگر مالیات

گذرد هرگز مشکل است که این مجلس آنچه وظیفه اوست بعمل نمی‌آورد و باید از این بعد داخل آن رشته شوم که مجلس بشیر از قرائت قوانین و نظامنامه ها و گفتگونی اگر باشد با حضور وزیر مسئولان بجز دیگر مشغول نشود هر مجلسی که بدون قرائت نظامنامه و حضور وزیر مسئول باشد آخرش بی نتیجه خواهد بود (گفتند صحیح است) شروع بقرائت قانون وزارت تجارت شد و دهمه اول آن تا آخر قرائت شد.

**اسدالله میرزا** - قانونی از این لازم تر داشتیم که عدلیه باشد و خیلی بیشتر از این هم فرستاده شده است.

**رئیس** - بلی آن چون خیلی مفصل بود این مختصر گفتیم این را مقدم بداریم بگذرد.

**وکیل التجار** - قانون وزارت عدلیه را بنا شد کمیسیون فراهم شود که قبل از وقت به بیند.

**آقای سید حسین** - اشخاصی که معین شدند اسامی ایشان در دفتر ضبط است بخواهند معلومی شود همان اشخاص مشغول کار شوند.

**محقق الدوله** - بلی منتخب شدند از جمله آنها آقای حاجی سید نصرالله است خودشان می‌دانند.

**حاجی سید نصرالله** - بلی یک کمیسیون برای عدلیه معین شده بود ام از این که از برای قانون باشد یا غیر آن هر کاری که راجع به عدلیه است ما هم چند روزی مشغول بودیم ولی دیدیم که از برای قانون اسباب و کتاب لازم دارد و هیچ موجود نیست لهذا ما هم داخل رشته نشدیم.

**حاجی امین‌الضرب** - پس شما گویا آن نظامنامه عدلیه را ملاحظه نکردید.

**حاج سید نصرالله** - خیر او را ندیدیم و آن وقت نظامنامه نبود.

**حاجی امین‌الضرب** - پس ما را چاپ غلط کنند بدهند بوکلا و کمیسیون هم مشغول کار شود منافاتی ندارد.

**رئیس** - آخری مجلس چیست که اول چاپ شود با اول بکمیسیون برود.

**آقای سید حسین** - اول چاپ شود بعد کمیسیون هم نظر خودش را بنماید.

**آقای میرزا محمود** - چون قانون عدلیه اکثر راجع بشرع است شاید بعضی عبارات باشد که صحیح نباشد پس اشاعه آن بطور غلط هم خوب نیست قرار بشود که قبل از طبع در کمیسیون تصحیح شده بعد چاپ شود.

**رئیس** - چه می‌گوئید.

**اسدالله میرزا** - گمانم این است که یک ملاحظه در کمیسیون بشود خیلی خوبست.

**آقای سید مهدی** - در یک هفته قبل که قانون اساسی تمام شد گفتند بعد از آن قانون عدلیه خوانده شود بنده در آن وقت عرض کردم که از همه اهم تر فعلاً اینست که قراری در دادن حقوق مردم بشود که اغلب پریشان و بی چیزند حالا هم عرض میکنم که اگر حقوق آنها تا این چندروزه نرسد خیلی اسباب زحمت است و زیاد بر آنها سخت می‌گذرد باید فکری درباره آنها بشود.

**رئیس** - مذاکره این مطلب شده است و از حقوق پاورسالتومانی پنجهزار داده میشود قرارداد

دیگر این افساس نباید سرکار بیاورد گفته در میان آنها کسانی که قابلیت این مقابل را دارند و هر گاه بخواهند استعفا بدهند باید از کلیه کارها استعفا بدهند که بعداً و کری نکنند.

**وکیل التجار** - آن ترتیبی را که جناب حاجی امین‌الضرب گفتند خیلی مفصلاً در مجلس مطرح شده بود پس از مذاکرات زیاد قرار بر همین شد که امساله مشغول مالیات باشند در این صورت دیگر بطور میشود آنها خودشان را مشغول ندانند تا آنروزیکه هستند مشغول مالیات هستند بر حسب قرار داد و قبولی که نمودند.

**رئیس** - خبر میدهم فردا وزیر داخله و وزیر مالیه بیایند در این باب مذاکره شود این لایحه ایست که از انجمن سعادت دروازه قزوین نوشته‌اند و تقوای از برای بانک ملی جمع نموده اند قرائت شود (قرائت شد بدین مفاد که سعادت و نیک بختی ملت در تشکیل و ایجاد بانک ملی است اعضای این انجمن باین امر غیر از سایر انجمنها سبقت جستند مبلغ پنجهزار تومان از برای بانک ملی مهیا نموده که در موقع تاسیس و تشکیل آن تقدیم دارد و سایر انجمنها هم انشالله باین روش رفتار خواهند نمود.)

**آقای میرزا ابوالحسن خان** - چون صحبت بانک در میان آمد گفتند قرار شد مأموری از خارجه برای بانک بیاورند ولی راپورتی را که دیروز وزیر امور خارجه خوانده برای مستشاری مالیه بوده است اسمی از بانک نبود اگر مجلس میتواند جواب بدهد که این مأموریتها برای مستشاری مالیه است یا نه برای مدیری بانک یا برای هر دو والا از وزیر امور خارجه سؤال شود.

**رئیس** - از وزیر امور خارجه تعقیب شد گفت از برای هر دو است.

**وکیل الرعایا** - تا مادامیکه بانک تأسیس نشده است بهمان سمت در مالیه هستند پس از تشکیل بانک مدیر بانک هم خواهند بود.

**آقای شیخ یوسف** - آن زمان که وزیر مالیه سابق در اینجا قرار گذاشته بودند که یک نفر شخص عالم از فرانسه بخواهند مادامیکه بانک تشکیل نشده با مورات مالیه بپردازند بعد از تشکیل بانک مدیر بانک باشند و در مواقع لازمه از برای مالیه هم معاونت نمایند که در حقیقت از برای بانک است.

**شاهزاده اسدالله میرزا** - در آن قرارداد که نوشته شده است بطور تعمیم و اطلاق بود نه فقط از برای ریاست بانک هر دو را شامل است هم ریاست بانک هم عمل مالیه.

**صنیع الدوله** - در آن کنفرات اسم مالیه برده شده است دهم بانک دستور صادر به ملاحظاتی ولی خوب است درست اسم برده شود.

**رئیس** - من هم عقیده‌ام همین است که باید تصریح کرد ملاحظه یعنی چه.

**آقای سید حسن تقی زاده** - اکثر در این خصوص بهین عقیده هستند ولیکنه مخصوصاً باید قید شود که از برای بانک خواسته میشود.

**رئیس** - این نظامنامه وزارت تجارت است آن روز آورده بودند وقت قرائت نبود حالا دهمه اول آن قرائت می‌شود تا چاپ شود بهمه داده ملاحظه نمایند.

**آقای سید حسن تقی زاده** - مکرر گفته‌ام



که جناب وزیر داخله حاضر هستند آیا باید بیرون چه می فرمایند؟

**حاج امام جمعه** - در باب حکومت صحبت شد ؟

**رئیس** - چرا برپروز در این خصوص مذاکره شد ؟

**آقای میرزا فضلعلی آقا** - در مجلس میل نسیم و تفاوت میل گذشت و نبولات موقوف شد و این تسمیات و نبولات املاک حضرت رضا (ع) همین طور باقیست و باید این مسئله رسیدگی شود  
**رئیس** - این فقره متعلق باوقاف است باید از وزیر مالوم و اوقاف خواست حالا که معین شد از ایشان خواسته میشود.

**حاج سید عبدالحسن شهشانی** - الان از ممدان تلگراف رسیده بود که در اطراف آن یک درجه افتشاش است.

**آقای سید حسن** - این وزراء نظام که کارها با ایشان راجع است اسکر اشتباهی بشود باید از ایشان توضیح خواست الان چهل روز است در خصوص دباغی کاشان شوال شد جوابی داده نشده است.

**وزیر مالیه** - مالیات دباغی غیر از مالیات قضایی و سایر چیزها است دباغ خانها باید مالیات بدهند.

**آقای سید مهدی** - دیروز که وزیر داخله را خواستند بیاید جهت این بود که تغییر و تبدیلی در حکام در این موقع که حال مالیات این طور است صحیح نیست و اینکه در خصوص حاکم گیلان صحبت شد که عزل شد سبب عزل او معلوم شود.

**آقای میرزا فضلعلی آقا** - اینجا دیروز در خصوص وزیر اکرم لایحه خوانده شد معلوم نیست که ایشان عزل بوده باشند.

**وزیر داخله** - بلی عزل شد.

**آقای میرزا فضلعلی آقا** - جهت چه؟  
**وزیر داخله** - بجهت اینکه رشت منظم نبود.

**حسنعلی خان** - در چند دقیقه قبل حضور و کلا عرض کردم مسئولیت اینست که بهر وزیري اجتنال تامه داده شد دیگر مداخله در کار ایشان نشود و وزیر داخله مادامیکه استعفا نداده و سلب اطمینان مجلس از ایشان نشده در وزارت خودشان همه نوع اقدامات باید بکنند منتهی دلیل او را باید بفرمایند.

(مجلس ختم شد)

**مذاکرات روز سه شنبه ۷ رمضان**

**دائرة الشوری ملی**

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه در آقا میرزا طاهر قرائت کردند.

**نظام العلماء** - دکتر ولی افتخار که یکی ازو کلا است و مدتی است بجهت کسالت حاضر نشدند لایحه نوشته اند و اظهار داشتند که اگر صلاح دانستند قرائت شود.

**رئیس** - لایحه را که جناب دکتر ولی افتخار بنویسند البته قابل ملاحظه و قرائت است (تلگرافی از زنجان مبنی بر تشکی و نظام از دست جهانشاه خان

**فرات شد** - که به اجلاس ملایر و در آن رعیای آنجا ز عرض و ناموسی مردم از دست جهانشاه خان بیاد رفت شخصی که خدمت او در دولت و ملت معلوم است که بر سر شامزاده احتفام الدوله چه آورده است با اتصال بر مناصب او بیفزاید چه خواهد کرد و چه قدر ضرر و خسارت اتمل دوا این حدود وارد آورد خصوص در این ایام که ظاهرأ مأمور بهرایی است ایضا تلگراف دیگر بتوسط انجمن اتحادیه طلاب قریب به همین مضمون قرائت شد.

**آقای شیخ ابراهیم** - چندین تلگراف هم غیر از اینها رسیده و حال سابق جهانشاه خان هم معلوم است حال هم گرفته مشغول قتل و غارت است باید علاجی در این باب نمود.

**رئیس** - من در محله حکومت کرده ام درست از کم و کیف آنجا میگویم. عیاله این چیزهایی که تازه باو داده اند تماماً گرفته شود و خودش را هم احضار نمایند بیاید.

**وکیل التجار** - يك عرض بطور کلی در این خصوص عرض میکنم در سابق گفته شده بود که در نظامنامه حکام نوشته شود هر کس در هر جا علاقه و املاک زیاد دارد حکومت نکند زیرا که هیچوقت صرف نظر از منافع شخصی خود نمیکند و اسباب زحمت و خسارت رعبت میشود در این مسئله مذاکره هم شده و یکمطلب دیگر اینکه اینهم قانونی بشود گمانیکه خودشان بحکومت جانی نمیزنند و نایب الحکومه می فرستند موقوف شود چون هنوز قانون وزارت داخله تمام نشده این دو مطلب هم خواست قید شود.

**وکیل الرعیای** - میخوانم بفانیم که از سابق تا کنون جهان شاهان چه خدمتی جز ظلم تعدی بر رعایا بدولت و ملت کرده پس تا کی این اشخاص همین نوعی بجهت باید محترم باشند درحالتیکه هیچ افرور بمعاد ندارند و تا کی ما از حیوانات فرنگستان کمتر باشیم

**آقای میرزا محمود** - جهانشاه خان بر حسب آن خیانتی بدولت کرده ادمالایم و باو بوستانگان او نیابت خدمت رجوع شود ولی آن قوه رشوه گرفتنی که در رجال دولت بوده این معایب را مستور میکرد.

**سیدالحکما** - بنده میگویم باید علاج کرد و آن اینست که او را احضار نمایند و یکتفر برود به بند که چقدر خسارت وارد آورده و مبادی که بود آنوقت بگیرند و رد کنند.

**آقای میرزا ابوالحسن خان** - اول باید تحقیق و رسیدگی بقاییت این عرایض کرد پس از آن البته باید از وزراء خواست و مجازات بدهند.

**حاج امام جمعه** - در این مجلس اگر از شمس هم شکایت کنند باید تحقیق و رسیدگی کنیم بدون تحقیق ما نباید حکم کنیم و رای بدهیم که چه بکنند.

**آقای شیخ ابراهیم** - تا تحقیق بشود آنجا را خراب کرده است و از کی تحقیق میکنند

**حاج امام جمعه** - حکومت دارد پناه از حکومت تحقیق بشود

**رئیس** - بلی باید از حکومت تحقیق کرد آیا در آنجا انجمن ولایتی هست یا خیر ؟

**آقای شیخ ابراهیم** - بلی انجمن هم هست.

**رئیس** - پس باید از انجمن و حکومت مردم تحقیق کرد.

**وکیل الرعیای** - اگر بعد از تحقیق همه آنها در تلگراف بوجوه عده بده کرد ؟  
( جمعی گفتند باید مجازات کرد )

**آقای سید حسن** - اگر این تلگراف امینان انجمن است دیگر محتاج به تحقیق نیست اگر نیست که باید تحقیق کرد از انجمن زیرا که طرف مجلس انجمن است نه حکومت اگر از حکومت نباشد تحقیق شود يك اسباب دخلی برای او خواهد بود.  
**رئیس** - آخر رای چه شد بهتر همان است که از انجمن و حکومت تحقیق شود.

**حاج امام جمعه** - از قرار معلوم دو انجمن در زنجان است و معلوم نیست کدام يك از این دو موافق نظامنامه است اولاً باید این مسئله معلوم شود و ثانیاً از انجمن و سایر جاها تحقیق شود که بعدها اسباب اشغال نباشد.

**آقای میرزا ابوالحسن خان** - مگر حکومت طرف اعتماد مجلسی و ملت نیست مگر باز بین دولت و ملت مقایسه نیست البته باید از حکومت هم تحقیق بشود و بدون تحقیق نمیتوان حکم کرد.

**آقای میرزا محمود** - خوب است يك فاعله کلی در باب تحقیق بگذاوند این نمیشود که کجا حرف حاکم مستحب داشته باشد و یکجا نداشته باشد اگر دارد همه میا دارد اگر ندارد هیچ جاندارد.

**آقای میرزا ابوالحسن خان** - قاعده کلیست مجلس از انجمن ملی تحقیق می نماید وزارت داخله از حکومت محل آنوقت این دورا مطابقه می کنند اگر موافقت فیها و اگر مخالفتند دوباره از جاهای دیگر تحقیق میکنند تا معلوم شود.

**آقای سید مهدی** - بعد از آنکه تحقیق کردند چه میشود باز منشیینم و میشتوم که خواهر های ما و اضر و پرده دری کردند و برادر های را کشتند آن وقت مجازات آن شخص چه خواهد بود بر فرض که او را از شئون خلع کردند در مقابل این قتل نفس و هتک عرض چه فایده دارد.

**رئیس** - در ظلم و تعدی جهان شاه خان شکی نیست ولی همانطور که جناب حاج امام جمعه گفتند باید تحقیق شود در کرمان بواسطه انجمن میانه حکومت و اهالی طرفیتی پیدا شده از ترار چون دید نمیتواند از عهده بر آید از حکومت استعفا داد

**شمس الحکما** - این طرفیت بجهت این بود که مردم میخواستند انجمن ایالتی تشکیل بدهند ایشان اختلال میکردند باعث شد که رفتند متعین بشکر افتخار و قونسول خانه شدند حکومت فرستاد ناظم التجار را آورد و حبس کرد مردم متظلم اطراف ارک حرکت کردند که بکندمه حکومت امر بشکله نمود و جمعی هدف کلوله شدند.

**آقای شیخ یوسف** - جوان هفده ساله که والی يك ایالت بشود و درس حقوق نتواند باشد لازمه حکومت او همین است.

**رئیس** - او علم حقوق خوانده و فرانکم تحصیل کرده ولی تنها با خواندن علم حقوق نمی شود حکومت کرد.